

Päivi Räsänen kesytön uskonto: Räsäs-kohut suomalaisen julkisuuden ilmiönä

Tuomas Äystö
Helsingin yliopisto

Analysoin artikkelissani Päivi Räsänen ja tämän uskonnollisten näkemysten käsittelyä suomalaisessa mediajulkisuudessa. Keskityn erityisesti julkisuuteen, joka liittyi vuoden 2010 Homoilta-ohjelmaan, vuoden 2013 puheeseen Kansanlähetyispäivillä ja vuonna 2019 käynnistyneeseen rikostutkintaan, joka muuttui myöhemmin oikeusprosessiksi. Pääväitteeni on, että Räsänen saa kolmesta syystä paljon mediatilaa, joka ei selity pelkästään ministeriydellä tai puoluejohtajuudella. Räsänen julkisuuden henkilönä ilmentää ensinnäkin yleisiä syitä, miksi uskonnon näkyvyys Pohjoismaissa on kasvanut, vaikka yhteiskunta muutoin on maallistunut. Toiseksi suurta huomiota selittää se, että Räsänen rikkoo uskonnon yksityisluonnetta koskevaa sosiaalista normia, mikä liittyy myös hänen asemaansa kansanedustajana ja ministerinä. Kolmanneksi Räsänen käsittely mediassa mahdollistaa useille erilaisille tahoille puhujapositioneita antamalla tilaisuuden pitää esillä heille tärkeitä asioita. Näiden yleisten yhteiskuntaan ja mediaan liittyvien seikkojen ansiosta Räsänen on tällä hetkellä kristillisyytensä vuoksi tunnetuin suomalainen, ja erityisesti konservatiivikristillisten piirien kasvot.

Johdanto

Lokakuun 11. päivä 2013 julkaistun numeronsa kannessa Suomen Kuvalehti kysyy: ”Miksi suomalaiset suuttuvat aina, kun Päivi Räsänen puhuu uskosta?” Kysymys on yksinkertaistava, mutta viittaa onnistuneesti ennen lehden julkaisua ja myös sen jälkeen tapahtuneisiin Räsäskohuihin. Nämä kohut ovat poikkeuksetta lähteneet liikkeelle Räsänen sanoista. Esimerkiksi vuonna 2010 hän sanoi YLE:n A2-ohjelmassa, että Raamatun mukaan homoseksuaalisuus on syntiä ja avioliitto vain miehen ja naisen välinen asia. Tästä seurasi paljon kriittistä mediakäsittelyä ja eroaalto luterilaisesta kirkosta. Vuonna 2019 puolestaan aloitettiin esitutkinta Räsänen muista seksuaalivähemmistöjä koskeneista kommenteista. Niissä hän pohti esimerkiksi, että mikäli homoseksuaalisuus on geneettistä, pitäisi puhua ”geneettisestä rappeumasta” ja ”sairautta aiheuttavasta geeniperimästä”. Näiden esitutkinnan pohjalta syntyi myöhemmin syyte ja oikeusjuttu, jotka ovat saaneet valtavasti huomiota niin Suomessa kuin ulkomailla, etenkin kristillisessä mediassa.

Räsänen on näkyvä poliitikko, hyvin polarisoiva julkisuuden henkilö ja merkittävä konservatiivikristillisten piirien vaikuttaja. Myös kansainvälistä julkisuutta saanut, kirjoitushetkellä kesken oleva Räsänen oikeustapaus on poikkeuksellinen. Näin Räsänen – ei niinkään yksityishen-

kilönä, vaan se, miten hän asemoituu ja asemoidaan suomalaisen julkisuuden osaksi – on luonteva tapausesimerkki, jonka kautta on mahdollista analysoida useita laajempia teemoja liittyen uskontoon julkisuudessa Suomen kaltaisessa maallistuneessa Pohjoismaassa.

Niin kutsuttuja Räsäs-kohuja on ollut useampia. YLE:n A2-ohjelman toista kertaa järjestetty Homoilta-teemajakso lähetettiin lokakuussa 2010, ja ohjelmassa vierailleen Räsänen seksuaalivähemmistöjä koskeneista kommentista nousi ensimmäinen isokokoinen Räsäs-kohu. Sen myötä kymmenet tuhannet erosivat luterilaisesta kirkosta. Pienimuotoisempi ja myös jonkin verran kirkosta eroamisia synnyttänyt kohu alkoi heinäkuussa 2013, jolloin sisäministerinä toiminut Räsänen sanoi puheessaan Kankaanpään lähetyspäivillä, että kristittyjen tulisi joskus laittaa Raamattu lain edelle. Hieman toisella tavalla alkanut, mutta myös seksuaalivähemmistöihin liittynyt kohu lähti liikkeelle kesäkuussa 2019, jolloin evankelis-luterilainen kirkko osallistui Helsinki Pride -tapahtumaan sen virallisena yhteistyökumppanina. Tapauksesta seurasi niin ikään kirkosta eroamisia. Räsänen kritisoi yhteistyötä mediassa ja osoitti arkkikiisipalle avoimen kirjeen.¹ Eräänlainen kohujulkisuuden huipentuma alkoi saman vuoden kesäkuussa, jolloin valtakunnansyyttäjä määräsi Räsänen eräistä homoseksuaaleja koskeneista kommentista esitutkinnan. Myöhemmin aloitettiin myös toinen rikostutkinta, mitkä molemmat muuttuivat sittemmin syytteiksi kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Tapauksen oikeudenkäynti alkoi tammikuussa 2022. Näiden lisäksi Räsänen on ollut mukana useissa uutisotsikoihin asti nousseissa pienemmissä sananvaihoissa, joiden kohdalla ei voi puhua varsinaisesta kohusta, mutta jotka liittyvät kuitenkin nimenomaan Räsänen uskonnollisiin näkemyksiin.

Alussa mainittu Suomen Kuvalehden numero palasi jutussaan vuoden 2010 Homoiltan. Tekstissä haastateltu kirkkososiologi Eila Helander kommentoi, että yhteiskunta on muuttunut, ei niinkään Räsänen tai hänen viiteryhmänsä. 1990-luvulla Räsänen kommentit avioliitosta eivät olisi suututtaneet juuri ketään, mutta sittemmin suomalaisten arvot asian suhteen ovat liberaalisoituneet ja samaa sukupuolta olevien avioliitto on alkanut saada yleistä kannatusta. (SK 11.10.2013.)

Helander on nähdäkseni oikeassa. Onhan Räsänen kirjoittanut saman tyyppisiä asioita 1990-luvun alusta asti, mutta vasta 2000-luvulla niitä on alettu problematisoida julkisuudessa alati kiihtyvään tahtiin, ja ne ovat realisoituneet esimerkiksi luterilaisesta kirkosta eroamisiksi.² Onkin luontevaa kysyä yleisempi kysymys: mitkä yhteiskuntaa ja julkisuutta koskevat laajemmat muutokset ja seikat Räsäs-kohuja oikeastaan selittävät? Tässä artikkelissa esitän, että pääasialliset syyt ovat uskonnon näkyvyyttä koskevat kehityskulut maallistuvassa yhteiskunnassa, uskonnon yksityisluonnetta koskevat normatiiviset oletukset ja näiden rikkominen, sekä Räsänen julkisuuden mahdollistamat erilaiset puhujapositionit laajemmin tärkeänä pidetyistä aiheista.

Yhden asian suhteen Räsänen puhetapa on kuitenkin vuosien mittaan hieman muuttunut: islamin. Vaikka hän ei vertaudukaan perussuomalaisten määrällisesti ja laadullisesti poikkeukselliseen islamvastaiseen retoriikkaan, on Räsänenkin kielenkäyttö kuitenkin vuosien varrella tältä osin jonkin verran koventunut. Vielä 2004 hän jätti hallitukselle kirjallisen kysymyksen (KK 37/2004), jossa hän peräsi kannanottoa Ranskan päätökseen kieltää islamilaiset huivit kouluissa, puolustaen muslimien uskonnonvapautta. Joulukuussa 2009 Räsänen kuitenkin sanoi Ylen Ykkösaamu-ohjelmassa, että islamin leviämisestä Eurooppaan tulee olla huolestunut,

---

¹ Kohusta voi tulkita seuranneen myös sen, että evankelis-luterilainen kirkko ei ole sittemmin osallistunut Pride-tapahtumiin muutoin kuin yksittäisten seurakuntien tasolla.

² Kirkosta eroamisen syistä ks. Äystö ym. 2022.

koska siihen liittyy myös radikaaleja levittäytymispyrkimyksiä ja sharia-lain tuomista, ja että paras lääke tätä vastaan on omasta arvoperustasta ja kristillisestä kulttuuriperinnöstä kiinni pitäminen. Toisaalta Räsänen toteaa samassa haastattelussa, että hän ei kieltäisi Sveitsin tapaan minareettien rakentamista (IS 12.12.2009). Vuonna 2010 hän ehdotti, että kiintiöpakolaisten valinnassa voisi suosia kristittyjä (HS 30.10.2010). Yleisesti Räsänen ei kuitenkaan puhu islamista erityisen paljon.

Korostan, että Räsänen kaltaiseen hahmoon liittyvissä kysymyksissä riittää tutkittavaa. Pysytelenkin tässä tekstissä tarkoituksella varsin yleisellä tasolla, koska tavoitteeni on kirjoittaa vain avaus uskontotieteelliseen keskusteluun. En ole ensimmäinen aiheesta kirjoittava uskontotieteilijä (ks. Moberg & Sjö 2012; Hjelm 2020; Nynäs ym. 2020; Taira 2021; muiden alojen tutkijoilta ks. Hokka 2013; Kurtén 2014), mutta kovin pitkälle meneviä Räsäs-analyysyjä ei vielä ole saatavilla. Tämäkään teksti ei sellainen ole, vaan yritän toimia lähinnä kimmokkeena tarkemmille tutkimuksille liittyen esimerkiksi suomalaisten konservatiivikristittyjen kansainväliseen verkostoitumiseen, niin kutsuttujen vapaiden suuntien ja viidesläisten herätysliikkeiden politiikkaan, seksuaalivähemmistöihin liittyviin kysymyksiin suomalaisen kristinuskon kontekstissa tai medialisaatioon ja maallistumisen problematiikkaan Räsänen kaltaisten toimijoiden yhteydessä.

Uskonto, julkisuus ja kohu

Kun puhutaan uskonnosta julkisuudessa kysymyksiä aiheuttaa paitsi uskonnon, myös julkisen määrittely. Tunnetuimpiin kirjoittajiin aiheesta kuuluva uskontososiologi José Casanova (1994) nojautuu *Public Religions in the Modern World* -teoksessaan filosofi Jürgen Habermasin (1989) muovaamaan näkemykseen julkisuudesta avoimen keskustelun paikkana, jossa tulisi eri intressiryhmien rationaalisten argumenttien kautta muodostaa yleinen mielipide. (Ks. Axner 2015, 21.) Casanovan teoksen pääväite on, että 1980-luvulta alkaen on tapahtunut kasvavaa uskonnon *deprivatisaatiota*, eli uskonnollisten toimijoiden yhä suurempaa aktiivisuutta mainitun kaltaisessa julkisessa keskustelussa. Käsite on *privatisaation* vastakohta ja argumentti on siis, että modernisaatiokehitys ei väistämättä aiheutakaan uskonnon rajautumista yksityisen alueelle, toisin kuin sosiologian maallistumiskeskustelussa (ks. Taira 2015, 95–118) on pitkään ajateltu. Casanovan näkemyksiä on myös kritisoitu paljon (ks. esim. Asad 2003).

Keskustelu uskonnosta julkisuudessa pyörii usein väitetyn ”uskonnon paluun” ympärillä. Kyseinen argumentti on karkeasti se, että vaikka yhteiskuntatieteissä on pitkään ajateltu modernisaatiokehityksen painavan uskonnon marginaaliin ja mahdollisesti lopulta jopa hävittävän sen, nykyaika tarjoaa tälle vastaesimerkkejä. Näistä on keskustelu erityisesti uskontososiologian maallistumisteorioiden (ks. Taira 2015, 95–118) yhteydessä. Suosituimmat vastaesimerkit ovat Iranin vallankumous 1979, islamismien nousu laajemmin, USA:n evankelikaalien poliittinen aktivoituminen 1970-luvulla, ja siirtolaisuuden lisäämä uskonnollinen moninaisuus. Esimerkiksi Pohjoismaihin liittyen uskontososiologi Inger Furseth (2018, 6) on korostanut osin vastakkaisten kehityskulkujen tuottamaa monimutkaisuutta: yhtäältä luterilaisten kirkkojen jäsenmäärät laskevat ja yhä harvempi sanoo olevansa uskonnollinen, ja toisaalta uskonnon näkyvyys politiikassa ja mediassa on kasvanut, kuten myös uskonnollisten tahojen rooli kolmannen sektorin toimijoina.

Sosiologian klassikko Thomas Luckmann (1967) väitti aikanaan, että juuri uskonnon rajaaminen omalle alueelleen yhteiskunnassa (instituutioiden eriytyminen eli differentiaatio modernisaation seurauksena) johtaa ennen pitkään siihen, että uskonnosta tulee myös yksityisasiä. Jos

uskonto ei enää olekaan ylevimpien moraalien ja totuuksien lähde vaan muiden joukossa yksi instituutio, jota sääntelee maallinen laki siinä missä muitakin instituutioita, uskonnosta tulee näin kasvavassa määrin yhteiskunnan jäsenten subjektiivisen valinnan kysymys ja yksityisasiat. Nähdäkseni Luckmann tavoittaa edelleen jotain oleellista: teesiä monimutkaistavasta uskonnon kasvaneesta näkyvyydestä huolimatta uskonnon yksityistä luonnetta koskeva normi on yhä voimissaan, ja yksilöiden subjektiivinen oikeus valita on suosittu ajattelutapa. Samaan suuntaan vihjaa esimerkiksi se, että ISSP 2018 -kyselyaineiston mukaan 76 % suomalaisista on täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että uskonnollisten johtajien ei pitäisi yrittää vaikuttaa siihen, miten ihmiset äänestävät vaaleissa.³ Uskontotieteilijät ja -historioitsijat ovat kirjoittaneet uskonnon yksityisluonteen idean historiallisesta synnystä osana modernin ajan kehitystä melko paljon (Nongbri 2013; Walsh 2017; Fitzgerald 2014).

Julkisen alue on sinänsä tärkeä tarkastelun kohde, koska julkisuus on kulttuuristen ja yhteiskunnallisten kamppailujen pääasiallinen paikka. Yhteistä moraalista järjestystä muodostetaan ja ylläpidetään, mutta myös kyseenalaistetaan nimenomaan julkisuudessa. Kaikilla yhteiskunnan jäsenillä ei tosin ole saman tasoista pääsyä julkisuuteen tai yhteneviä mahdollisuuksia vaikuttaa julkisuuden laatuun (Enjolras 2017, 304). Poliitikantutkija Jeff Weintraub (1997) on puolestaan peräänkuuluttanut tarkempaa yksityisen ja julkisen käsitteiden käyttöä. Ensimmäisessä päämerkityksessään yksityinen viittaa hänen mukaansa piilossa olevaan, siinä missä julkinen on avointa ja jotain, mihin on pääsy. Toisessa päämerkityksessään yksityisellä tarkoitetaan yksilöä koskevaa asiaa, ja julkisella puolestaan kollektiivisesti jaettua asiaa. Nämä erottelet voi tiivistää näkyvyyden ja kollektiivisuuden käsitteiden kautta. (Ks. Lundby 2018, 4.) Myös uskontotieteilijä Teemu Taira (2019, 241) on korostanut uskonnon tapauksessa, että uskonnon näkyvyys ei ole sama asia kuin ”julkinen uskonto” (*public religion*) esimerkiksi Casanovan (1994) tarkoittamassa kapeammassa mielessä. Uskonto kun näkyy muillakin tavoilla kuin esimerkiksi habermasilaisittain julkisia argumentteja esittävien uskonnollisten johtajien muodossa.

Uskontososiologit Mia Lövheim ja muut (2018, 146) kirjoittavat, että juuri esimerkiksi samaa sukupuolta olevien avioliitto ja muut sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät kiistat ovat keskeisiä, kuin eurooppalaisessa politiikassa ratkotaan hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän uskonnon, sekä yksityisen ja julkisen välistä rajaa. Uskontotieteilijä Tuomas Äystön (2020) havainnot suomalaisesta eduskuntakeskustelusta ovat vastaavia. Toisaalta erityisen paljon keskustelua herättää islam sekä pienemmässä määrin myös ateismi ja uskonnottomuus (Lundby 2018, 5). On siis tavallista, että uskonto tulee poliittisessa julkisuudessa näkyviin juuri arvokiistojen tai niin kutsuttujen kulttuurisotien tai ylipäänsä perimmäisten yhteisöllisen elämän järjestämistä koskevien periaatekeskusteluiden yhteydessä.

Erilaiset uskontoa koskettavat kohut ovat monesti tutkijoille antoisia. Kuten uskontotieteilijät Malory Nye ja Paul Weller (2012, 34–35) kirjoittavat, kohut ovat usein merkittäviä ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin niillä on usein konkreettisia seurauksia esimerkiksi yleisen mielipiteen kannalta; näin on käynyt esimerkiksi Iso-Britanniassa uskonnollisia ryhmiä koskeneiden kohujen kohdalla. Toiseksi kohut tarjoavat kurkistusikkunan yleisiin yhteiskunnallisiin arvoihin ja muihin normatiivisiin käsityksiin koskien esimerkiksi uskonnollisten yhteisöjen muotoa ja toimintaa.

---

³ Painottoman vastausjakauma.

Nyen ja Wellerin (2012, 49–50) mukaan brittiläiset uskontoon liittyvät kohut ovat viime vuosikymmeninä liittyneet ennen kaikkea yhteiskunnallisiin muutoksiin, joiden nähdään uhkaavan valtavirtaista elämänmuotoa. Näkemykset uskonnon sopivasta yhteiskunnallisesta roolista yleisesti ovat ensinnäkin vaihtelevia ja muutoksessa. Toiseksi näkemykset moniuskontoisesta yhteiskunnasta poikkeavat toisistaan voimakkaasti. Kolmanneksi kysymys brittiläisestä identiteetistä ei missään vaiheessa saa lopullista vastausta, vaan siitä käydään kiistoja. Viimeaikaisen kohujen uutena piirteenä on ollut siirtymä kristillisestä kontekstista ja niin kutsutuista uusista uskonnollisista liikkeistä islamiin, voimakas mediavälitteisyys, sekä vakiintuneiden ”uskonnollisten monopolien” (erityisesti anglikaanisen kirkon) kyseenalaistuminen.

Oleellinen on myös esimerkiksi sosiologi David Herbertin (2011a) ja uskontotieteilijä Titus Hjelmin (2015) esittämä huomio siitä, että näkyvyys ei ole sama asia kuin vaikutusvalta. Kyse on eri tavoilla tutkittavista ja erillisistä, joskin epäilemättä toisiinsa liittyvistä asioista. Herbert (2011b) onkin puhunut uskonnon julkistumisesta (*publicization of religion*), jolla hän viittaa siihen, että median muutokset (tekninen kehitys, sääntelyn vapautuminen ja kansainvälistyminen) ovat johtaneet uskonnollisten symbolien ja diskurssien kasvavaan läsnäoloon mediassa. Läsnäolo ei vielä tarkoita, että uskontoa kohdeltaisiin mediassa uskonnolle edullisella tavalla, saati sitä, että uskontoaiheista ilmeisen kiinnostuneet toimittajat ja yleisöt olisivat aiempaa uskonnollisempia.

Uskontososiologi Anders Bäckström (2014, 61–64) tulkitsee näkyvyysilmiötä toisenlaisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa uskonnon uusi näkyvyys Pohjoismaissa johtuu erityisesti valtioiden jatkuneesta (mutta sittemmin problematisoidusta) suhteesta kirkkojen ja muiden uskontokuntien kanssa, uskonnollisten yhteisöjen kasvaneesta roolista sosiaalisten ongelmien (erityisesti syrjäytymisen) ratkaisussa, kasvaneesta uskonnollisesta monimuotoisuudesta (jonka ajatellaan tarvitsevan poliittista sääntelyä) sekä yksilöiden henkiseen hyvinvointiin liittyvien näkökulmien merkityksen kasvusta. Lisäksi Bäckström esittää, että pohjoismainen malli uskonnosta yksityisasiana pohjautuu sekä liberaaliin ja maallistuneeseen ajatukseen valtion neutraaliudesta uskonnon suhteen että luterilaisen teologian kahden regimentin oppiin.

Tässä artikkelissa käsittelen uskontoa julkisuudessa etenkin näkyvyyden määrän ja laadun näkökulmasta, keskittyen erityisesti kohujulkisuuteen. Analysoin Päivi Räsänen paikkaa suomalaisessa julkisuudessa edellä mainittujen näkyvää uskontoa ja uskontoon liittyvää kohua koskevien teoreettisten keskusteluiden kautta. Kiinnitän huomiota myös modernin ja itsensä melko maallistuneeksi mieltävän kansallisvaltion ja yhteiskunnan instituutioiden normatiivisiin oletuksiin uskonnon oikeanlaisesta muodosta ja paikasta.⁴

Tämän saavuttamiseksi käytän artikkelin pääaineistona sanomalehtien nettiversioista kerätyjä juttuja ja uutisia Räsästä koskeneiden valittujen kohujen ajalta. Valitsin tarkasteluun julkisrahoitteisen median (YLE), isoimman päivälehdet (Helsingin Sanomat), sekä suuren levikin tabloidisanomalehdet (Ilta-lehti ja Ilta-Sanomat). Aineiston keruu tapahtui Räsästä koskeneiden hakusanojen avulla sanomalehtien nettisivuilta, sekä Sanoma-arkistosta. Oheismateriaalina hyödynnän eräitä tv-ohjelmia, Päivi Räsänen kirjoittamia kirjoja ja muita tekstejä sekä puheenvuoroja, ankkuroiden nämä kuitenkin ensisijaisesti uutismediajulkisuuteen. Analyysini noudattaa väljästi sisällönanalyysin periaatteita (Mayring 2021). Etsin siis Räsästä koskevia tekstisisältöjä ja tapoja käsitellä hänen uskontoaan erityisesti journalistisessa instituutiossa, ja koodaten aineiston analyysin edetessä muotoutuviin ja teoriaohjautuneisiin kategorioihin. Näiden

---

⁴ Tähän aihepiiriin liitetään usein myös keskustelu uskonnon mediatisaatiosta mediatutkija Stig Hjarvardin (2011) näkemyksiin viitaten (ks. Lundby ym. 2018; Lövheim 2014).

pohjalta tuotan kuvan Räsänen uskonnon käsittelystä suomalaisessa poliittisessa julkisuudessa.

Kristittynä arvokonservatiivina sodanjälkeisessä Suomessa

Vuosi 1958 ei ollut arvokonservatiivin näkökulmasta paras mahdollinen: monesta näytti siltä, että niin Suomi kuin kokoomuspuoluekin olivat menossa pilalle. Kokoomuksen vuoden 1957 vaaliohjelma jätti puheen kristillisyydestä ja kansallisista arvoista aiempaa pienempään rooliin, ja korosti sen sijaan talusasioita ja yksilönvapautta. Eduskuntaan oli juuri valittu vasemmistolaisten enemmistö. Lisäksi sodanjälkeinen yhteiskunta oli raiteilla kohti kasvavaa kaupungistumista ja teollistumista, jossa perinteisille agraariyhteiskunnan arvoille jäisi todennäköisesti aiempaa vähemmän elintilaa. Väestön elin- ja koulutustaso olivat alkaneet hiljalleen nousta ja sukupuolten välinen tasa-arvo parantua. Yhdysvaltalainen nuorisokulttuuri ja rock-musiikki rantautuivat, televisiolähetykset alkoivat, ja tulevan 60-luvun arvoliberaalin ja vastakulttuurisen vaiheen ensimmäiset askeleet oli otettu. (Mickelsson 2021, 154, 212.)

Kristillidemokraattien vuonna 2008 julkaisema puoluehistoriikki *Vakaumuksena välittäminen* kuvaa puolueen perustamista pienenä kristittyjen kokoontumisena. Kymmenkunta henkilöä, joiden poliittinen tausta oli pääasiassa kokoomuksessa, tapasivat pappi ja kasvatustieteilijä Paavo Päivänsalon kodissa Helsingissä. Heitä yhdisti havainto yhteiskunnan ja politiikan epätoivottavasta maallistumisesta ja liberalisoitumisesta. Prosessin myötä kaikki suomalaiset eivät enää tulisi jakamaan niitä perinteisiä arvoja, joita kokoontujat pitivät yhteiskunnan välttämättöminä kivijalkoina. Uusi, itseään ”kristillis-isänmaalliseksi” kuvannut Suomen Kristillinen Liitto -puolue rekisteröitiin vuonna 1958. Alku oli kivinen, ja ensimmäisen kansanedustajansa he saivat vasta vuoden 1970 eduskuntavaaleissa. (Päivärinne & Stewart 2008.)

Tulevina vuosina SKL:n agendalistalla olivat esimerkiksi alkoholin myynnin rajoittaminen, sekä abortin, ”vapaan rakkauden” ja samaa sukupuolta olevien intiimien suhteiden vastustaminen. Johtavana periaatteena puolueen toiminnassa on ollut asettaa kristillinen elämäkatsomus koko yhteiskunnallisen elämän perustaksi. Puolueen pitkän linjan vaikuttaja Jouko Jääskeläinen on todennut, että politiikka on erilaisten totuus käsitysten välistä kamppailua. Hänen mukaansa ”realistinen keskitie [oikeiston ja vasemmiston välissä] tunnistaa ihmisen vajavaisuuden ja lankeemuksen myös arjen elämän asioissa”. (Erävalo 2014, 61.) Kommentti ilmentää puolueen sopimattomuutta Suomessa vakiintuneeseen oikeisto/vasemmisto -jakoon: se ei ole koskaan muodostanut poliittista identiteettiään ensisijaisesti oikeistolaisen tai vasemmistolaisen talous-, työ- tai sosiaalipolitiikan kautta, vaan kristillisyyteen pohjaten. Puolue linkittää itsensä yleiseurooppalaiseen kristillidemokraattiaatteeseen, vaikka poikkeakin merkittävästi esimerkiksi Saksan tai Italian lähihistorian hyvin laajapohjaisista ja kannatukseltaan isoista kristillidemokraattipuolueista.

Uskonto ei ole puolueelle vain yksityisasia, toisin kuin moni muu poliittisen kentän toimija uskonnosta tavallisesti ajattelee. Sen sijaan kristillisen normiston nähdään ainakin jossain mielessä tarjoavan vastauksia laaja-alaisesti eri politiikan osa-alueilla. Toisaalta puolueen eduskuntatyötä tarkastelemalla piiryy kuva enemmänkin yleispuolueesta, jonka uskontoon liittyvät periaatteet nousevat esiin tietynlaisten arvokysymysten yhteydessä. Useimmat päivänpoliittiset asiat eivät liitykään uskontoon millään kovin ilmeisellä tavalla, ja käytännön syiden vuoksi myös kristillidemokraateilla on oltava näkemys vaikkapa vero-, ulko- ja työpolitiikkaan.

Päivi Kuvaja (s. 1959) oli kristillisen kodin kasvatti Joutsenosta, joka pääsi opiskelemaan lääketiedettä Helsingin yliopistoon 1970-luvun lopussa. Jo opiskeluaikanaan hän osallistui Kansanlähetyksen puitteissa esimerkiksi ovelta ovelle kiertävään evankelioimistoimintaan, ja tutustui liikkeen piirissä toimineeseen pappi Niilo Räsäseen, jonka kanssa hän meni naimisiin vielä ennen valmistumistaan. Sukunimensä vaihtaneen Päivi Räsäsen haaveissa oli aluksi ryhtyä tutkijaksi, mutta tutkimusryhmän osana toimiminen paljasti tärkeimmän kutsumuksen olevan toisaalla. Hän toimikin useita vuosia lääkärinä. Poliittinen ura alkoi kuitenkin kiinnostaa Räsästä vuosi vuodelta enemmän. (Räsänen 2007; 2018.)

Päivi Räsänen tuli valtakunnanjulkisuuteen 1980- ja 1990-lukujen taitteessa konservatiivisena lääkärinä, joka Raamattuun vedoten vastusti aborttia ja eutanasiaa ja piti homoseksuaalisuutta moraalittomana. Hän pyrki eduskuntaan ensimmäisen kerran vuonna 1991 Suomen Kristillisen Liiton ehdokkaana, mutta ei vielä tule valituksi. Vuoden 1995 vaaleissa lääkärin ammatti vaihtui kansanedustajaksi.

Päivi Räsäsen kaltaisia konservatiivikristittyjä on Suomessa laskutavasta riippuen joitain satoja tuhansia.⁵ Heistä merkittävä osa on herätysliikkeiden kuten vanhoillislestadiolaisten jäseniä. Lestadiolaiset ovat perinteisesti olleet vanhojen isojen puolueiden, erityisesti kokoomuksen ja keskustan vakiintuneita äänestäjiä; tämä siitäkkin huolimatta, että nämä puolueet eivät enää nykyisin juurikaan pidä uskontoa esillä eduskunnassa (Äystö 2020). Niin kutsuttujen vapaiden suuntien (isoimpana helluntailaiset) jäsenistä melko moni äänestää usein kristillisdemokraatteja (Mykkänen 2011, 299).

Kristillisdemokraattisen puolueen ongelmana on kuitenkin aina ollut, että konservatiivikristityillä – tulivatpa he uusista tai vanhoista herätysliikkeistä tai vapaista suunnista – on paljon syitä äänestää useita eri puolueita, siinä missä kenellä tahansa äänestäjällä. On vaikea nähdä, että Suomeen muodostuisi poliittisesti ratkaiseva uskonnollinen äänestäjäblokki USA:n tapaan. Se vaatisi esimerkiksi jonkin laajan ja poliittisesti mobilisoivan uskontoon liittyvän halkion (*cleavage*) syntymistä, jollainen esimerkiksi aborttikanta on Yhdysvalloissa ollut. Suomen vertailu siis esimerkiksi Yhdysvaltoihin ja maan hyvin merkittävään evankelikaaliäänestäjien joukkoon, jotka voivat kääntää vaikkapa presidentinvaalien vaalituloksen, ei tässä suhteessa ole kovin mielekäs.

Uskontoon kiinnittyvä arvokonservatiivisuus ei kuitenkaan ole merkityksetön asia suomalaisessa politiikassa, päin vastoin. Eduskunnassa tietyt kysymykset määrittävät juuri arvoliberaalit (erityisesti vihreät ja vasemmistoliiton) ja arvokonservatiivit (erityisesti perussuomalaiset ja kristillisdemokraatit) joidenkin teemojen kohdalla selkeisiin blokkeihin (Äystö 2020). Tämän kontekstina on kuitenkin hyvä nähdä aina muutoin Suomessa pitkälle edennyt maallistuminen ja pitää mielessä, että suurin osa politiikan kysymyksistä ei liity – tai ainakaan niiden ei yleisesti nähdä liittyvän – uskontoon.

---

⁵ Tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida useista syistä. Luterilainen kirkko arvioi nettisivuillaan (2022), että niin kutsutuilla viidesläisillä herätysliikkeillä, joihin Räsäsen viiteriymä Kansanlähetykskin lasketaan, on yhteensä noin 20 000 kannattajaa. Helluntaiherätyksellä on noin 50 000 kastettua jäsentä (Mantsinen 2018, 109). Vanhoillislestadiolaisia on puolestaan 100 000–120 000 (Nykänen & Linjakumpu 2020, 25). Näiden lisäksi lukuun voi laskea mukaan vielä muita helluntailaistyylisiä ryhmiä, kuten osan niin kutsutuista vapaista suunnista, joiden kannattajamäärien arvioinnissa on omat ongelmansa. Arvoiltaan tässä mainitut ryhmät eivät tietenkään ole yhtenäisiä, mutta ne painottuvat konservatiiviseen suuntaan.

Jumalallinen luomisjärjestys

Koska Päivi Räsänen uskonnollisuuden sisältö on myös oleellista häneen liittyvän mediajulkisuuden ymmärtämisen kannalta, pyrin tässä alaluvussa tarjoamaan siitä tiiviin pintaraapaisun ennen analyysiin siirtymistä. Hyödynnän asian hahmottamisessa erityisesti hänen kirjallista tuotantoaan.

Räsänen on ollut kirjoittajana yhdeksässä kirjassa (ks. Taulukko 1.). Suurimman osan näistä on julkaissut Kansanlähetysten kustannusosakeyhtiö Uusi tie. Lisäksi hän on kirjoittanut myös monta muuta lyhyempää kirjoitusta, ja toiminut pitkään kansanedustajana ja kristillisten piirien vaikuttajana päässään näin ääneen lukemattomissa yhteyksissä. Hänen ajattelunsa kattava esittely on siis haastavaa. Toisaalta Räsänen ei näyttäytyä näkemyksiltään kovin poikkeuksellisenä, mikäli tuntee kristilliskonservatiivisen kontekstin. Hän erottuu selkeästi lähinnä toimiessaan politiikassa ja maallistuneessa suomalaisessa julkisuudessa, mikä toki onkin käynnissä olevan keskustelun päällimmäinen asiayhteys.

Päivi Räsänen tärkein uskonnollinen viiteryhmä on mainittu Kansanlähetys. Kyseessä on evankelis-luterilaisen kirkon piirissä toimiva lähetysjärjestö, jonka ydintoimintaa ovat ulkomaille suuntautuva lähetystyö, raamattukurssit ja julkaisutoiminta Uusi Tie -kirjakustantamon kautta. Luterilaisen kirkon kielessä Kansanlähetystä pidetään uuspietistisenä tai viidesläisenä, mikä viittaa Suomen neljän vanhimman herätysliikkeen (lestadiolaiset, rukoilevaiset, herännäiset ja evankeliset) jälkeen 1900-luvulla syntyneisiin luterilaisiin liikkeisiin. Kansanlähetys on huomattavasti luterilaisen kirkon valtavirtaa konservatiivisempi, ja se on säännönmukaisesti vastustanut esimerkiksi naispappeutta, aborttia ja samaa sukupuolta olevien avioliittoa.

Taulukko 1: Päivi Räsänen kirjat

Nigel Cameron; Leif Nummela; Pekka Reinikainen; Päivi Räsänen; Niilo Räsänen	<i>Uuden lääketieteen uhrin</i>	1989	Uusi tie
Päivi Räsänen	<i>Jumala loi naisen</i>	1991	Uusi tie
Päivi Räsänen; Pekka Reinikainen; Reino Pöyhä	<i>Eutanasia: vastaus kärsimyksen ongelmaan?</i>	1993	Uusi tie
Päivi Räsänen	<i>Syvyys ja syli: lääkärin ajatuksia masennuksesta</i>	1995	Uusi tie
Päivi Räsänen, Sonja Falk	<i>Kutsuttu elämään: kirjoituksia perheestä ja ihmisarvosta</i>	2002	Uusi tie
Päivi Räsänen, Markku Myllykangas	<i>Mitä maksaa ihmishenki?: keskustelukirjeitä elämän arvosta</i>	2006	Uusi tie
Päivi Räsänen	<i>Päivien ketjusta – uskosta ja arjesta</i>	2007	WSOY
Päivi Räsänen	<i>Avioliitto: mistä on kysymys?</i>	2016	Uusi tie
Päivi Räsänen	<i>Eutanasia: mistä on kysymys?</i>	2017	Uusi tie
Päivi Räsänen	<i>Abortti</i>	2018	Uusi tie

Jo kirjojen nimiä tarkastelemalla saa alustavan käsityksen Räsänen keskeisistä kiinnostuksen kohteista, joihin hän on poliitikon ja kristillisten piirien vaikuttajan urallaan keskittynyt. Kirjat lukemalla hahmottuu varsin johdonmukainen, vuodesta toiseen toistuva pääviesti, jota hän on painottanut myös muissa yhteyksissä: suomalaisten tulisi elää Raamatun mukaan, mutta näin ei isossa mittakaavassa tapahdu. Näin ollen, hän argumentoi, tosikristityt joutuvat yhä enemmän vähemmistöön ja puolustuskannalle, ja oikeanlainen yhteisöllinen arvopohja rapistuu (ks. esim. Räsänen 2013). Teokset ovat tyyliltään ja sisällöltään tavanomaista kristillisten kirja-kauppojen valikoiman kirjallisuutta.

Tietyllä tavalla ymmärretty perheen idea on Räsänen arvopolitiikan yksi peruslähtökohta. Perheen tärkeyttä alleviivaa esimerkiksi hänen tapansa paikantaa kristillisdemokraatit oikeistotai vasemmistopuolueen sijaan perhepuolueeksi:

Puolueemme on ideologisesti perhepuolue. Perinteiselle vasemmistolle hyvinvoinnin tuottamisen keskus on valtio, oikeistokeskustalaisille uusliberalisteille taas oman onnensa sepäksi jäävä yksilö. Kristillisdemokraatit näkevät hyvinvoinnin tuottamisen ytimessä ihmisten luontaisen lähiverkoston, kansalaisyhteiskunnan ja ennen muuta perheen. (Räsänen 2007, 155.)

Perheen symbolinen merkitys on Räsänen ja monen muun kristilliskonservatiivin kohdalla suomalaista arkiymmärrystä erikoistuneempi ja heidän raamatuntulkinnastaan nouseva. Niin abortin vastustaminen, seksuaalieettiset kannat, avioliitonäkemykset kuin sukupuolipoliittikakin (esimerkiksi kannanotot transsukupuolisten oikeuksiin) kietoutuvat miehen ja naisen muodostamaan perheen ideaan osana Jumalan pyhää luomisjärjestystä. Yksi pyhän perheen tärkeimmistä ilmentymistä on kristillinen avioliittoinstituutio. Räsänen vastustaa nimenomaisesti sitä, että oikeanlaisen sosiaalisen maailman, siten kuin hän asiasta ajattelee, perustuksiin kajotaan.

Esimerkiksi samaa sukupuolta olevien avioliitossa ei ole käsittelyssä pelkästään valikoima lakipykälää tai kahden ihmisen välinen sopimus, vaan Räsänen näkökulmasta pelissä on enemmän. Kyseessä on yhteiskunnallinen perustinstituutio:

Individualistinen, yksilökeskeinen kulttuurimme hämärtää avioliiton yhteisöllistä luonnetta. Avioliitto on kahden ihmisen välinen sopimus, mutta se on myös sosiaalinen instituutio. Avioliiton tehtävä on pitää perhe koossa ja turvata molempien vanhempien pysyvyys lasten arjessa. (Räsänen 2007, 54.)

Kiinteästi avioliittoteemaan liittyen Räsänen on todennut homoseksuaalisuudesta esimerkiksi näin:

Kristillisessä avioliitossa miehen ja vaimon suhdetta verrataan pään ja ruumiin suhteeseen sekä Kristuksen ja seurakunnan suhteeseen. Kahden miehen tai kahden naisen välinen liitto on fyysisesti hedelmätön ja anatomisesti luonnoton. Kahden samaa sukupuolta olevan henkilön homoseksuaaliseen suhteeseen on mahdollonta sovittaa vertauskuvaa Kristuksen ja seurakunnan tai pään ja ruumiin suhteesta. (Räsänen 2007, 123.)

Avioliitto on siis Räsäselle symboli yksilöitä suuremmille asioille. Avioliitto on osa Jumalan luomisjärjestystä, jossa asioiden on oltava ontologisesti ja moraalisesti oikeilla paikoillaan. Jos tehdään yksittäisiä rikkomuksia vaikkapa avioliittolakia muokkaamalla tai seksuaalimoraalista joustamalla, ei mennä pieleen ainoastaan yksittäisessä asiassa, vaan tehdään rikkomus koko järjestystä vastaan kokonaisuutena.

Samalla ”perhearvot” tulevat määritetyksi tietyllä tavalla. Vaikka hyvin moni Suomen kaltaisissa rikkaissa teollisuusmaissa elävä pitää perhettä edelleen kaikkein tärkeimpänä asiana elämässä (Pew Research Center 2021), Räsäselle perhearvot näyttävät silti olevan kriisissä yhteiskunnan maallistumisen ja arvoliberalisoitumisen myötä, koska hän ymmärtää ne erityisellä tavalla. Siinä missä vaikkapa Unkarin valtapuolue Fidesz on pyrkinyt kytkemään perhearvojen

kunnianpalautuksen väestörakenneongelman ratkaisuun tukemalla rahallisesti lapsia tekeviä ydinperheitä, myös Suomessa kristillisdemokraatit ovat kannattaneet lapsiperheiden taloudellista tukemista.

Räsänen mielellään puhuu esimerkiksi heteroseksuaalisen avioliiton universaaliudesta ja ikäikäisyydestä, mutta tämä hämärtää sitä, että hänen näkemyksensä edustavat tätä nykyä Suomessa poliittisen vähemmistön erityiskantaa. Suomalaisten tai eduskunnan enemmistö ei jaa Räsänen ajatusten kaltaista näkemystä yhteiskunnan ja viime kädessä koko todellisuuden jäsenyyksestä. Räsänen onkin sinänsä oikeassa tunnistaessaan arvojen moninaistumis- ja maallistumiskehityksen viholliseksi (ks. Räsänen 2007, 151). Kansainvälisesti vertailtuna maallistunut ja arvoliberaali Suomi ei nimittäin enää ole erityisen hedelmällistä maaperää tällaiselle politiikalle.

Uskonto näkyy, koska uskonto on ongelma

On yleinen havainto sekä tutkijoiden että suuren yleisön parissa, että Suomi on monien muiden länsimaiden ja etenkin Pohjoismaiden tapaan maallistumassa. Lehdet kirjoittavat – usein luterilaiselle kirkolle melko sympaattiseen sävyyn – että yhä useampi etäännyy uskonnosta ja eroaa kirkosta (ks. esim. HS 25.11.2021; 19.11.2020; 28.10.2020; pääkirjoitus 11.8.2020; 16.2.2020). Toisaalta pidetään selvänä asiana, että yhteiskuntaa pyöritetään maallistuneista instituutioista käsin, joihin uskonnon sekoittaminen nähtäisiin ongelmallisena. Kanadalaisen uskontotieteilijä Winnifred Sullivanin (2015) mukaan esimerkiksi uskonnon ja lain erottaminen toisistaan on modernin länsimaisen yhteiskunnan perustavanlaatuisen kertomus.

Suomen kaltaisessa maallistuvassa yhteiskunnassa on kuitenkin trendi, joka saattaa näyttää maallistumiskehitykselle päinvastaiselta: uskonnon näkyvyyden kasvaminen. Pohjoismaisessa mediassa luterilaisia kirkkoja käsitellään edelleen pääasiassa myönteisesti (ks. Taira ja Kyyrö 2021). Lähivuosikymmeninä muiden uskontojen kuin kristinuskon käsittely on lisääntynyt etenkin islamin osalta (Niemelä & Christensen 2013, 15; Taira 2019). Taira (2019) on korostanut, että suomalainen media ei ole niinkään uskontovastainen, vaan sillä on ”liberalisoiva” vaikutus. Tämä korostuu etenkin, kun käsittelyssä on uskonnollisia arvoja, jotka nähdään ristiriitaisena lehden omien tai journalistisen instituution arvojen kanssa. Määrällisesti uskontoviitaukset ovat kasvaneet esimerkiksi Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa vuosina 1954–2016 (Taira 2019, 228). Tiivistäen voisi sanoa, että uskonnosta keskustellaan paljon, ja ison osan tästä muodostaa uskonnollisen moninaisuuden kasvu, mutta uskonnollisia näkökulmia myös kyseenalaistetaan maallistuvassa yhteiskunnassa entistä herkemmin.

Kasvava uskonnollinen moninaisuus ja kansallisessa ja juridisessa erityisasemassa olevan luterilaisen kirkon jäsenpohjan murentuminen näyttävät yhteiskunnalle haasteina, joihin ei ole valmista ratkaisua. Vastaavista aineksista muodostuu monien kysymysten ongelmakimppu. Miten maallistuneen yhteiskunnan tulisi suhtautua siihen, että niin kristillisten herätysliikkeiden parissa kuin vaikkapa muslimien joukossa on uskonnollisesti vanhoillisia arvomaailmoja, jotka eivät aina ole yhdenmukaisia liberaalin demokratian ihanteiden kuten vähemmistöjen oikeuksien kanssa? Tulisiko luterilaisen kirkon muodolliset yhteydet valtioon katkaista esimerkiksi siksi, että kyseinen instituutio ei toimi eduskunnan säätämän avioliittolain hengessä? Voiko poliisi käyttää islamilaista huiivia? Onko Suvivirsi uskontoa vai kulttuuriperintöä, ja saako sitä laulaa kouluissa? Tulisiko uskonnollisesti perustellut eläinten teurastusmenetelmät kieltää? Koska vankiloissa on vankilapappeja, tulisiko vangeille taata myös esimerkiksi vankilaimaamin mahdollisuus, ja jos kyllä, tulisiko heidän koulutuksensa olla valtiollisesti säänneltyä?

Kokonaisuudessaan uskonto näyttää olevan yhteiskunnalle edellä mainitun kaltaisista osakysymyksistä muodostuva pähkinä, johon haetaan ratkaisua. Tätä taustaa vasten juuri Päivi Räsänen julkisuus on erityisen kiinnostavaa. Kuten aiemmin mainittu Bäckström (2014) toteaa, yksi uskonnon uutta näkyvyyttä selittävä seikka on pohjoismaisten valtioiden jatkunut, mutta sittemmin alati voimakkaammin problematisoitu erityissuhde luterilaisiin kirkkoihin. Tämä tuli keskeisesti esiin vuoden 2010 Homoilta-kohun yhteydessä. Tapauksessa on tärkeää myös Nyen ja Wellerin (2012) sekä Herbertin (2011a) korostama uskonnon mediavälitteisyys: ilman mediaa koko tapausta ei olisi olemassa.

Lokakuussa 2010 lähetettiin Ylen tuottama Ajankohtaisen kakkosen Homoilta-ohjelma, jossa keskusteltiin seksuaalivähemmistöjen asemasta ja oikeuksista. Ohjelman saama huomio henkilöityi voimakkaasti Räsäseen, joka lähetyksessä alleviivasi avioliiton olevan Raamatun mukaan vain miehen ja naisen välinen asia. Räsänen vastusti myös adoptio-oikeuden laajentamista. Ohjelmaa seuranneen keskustelurikkaan kolmen viikon sisällä noin 40 000 henkilöä päätti erota luterilaisesta kirkosta, mikä oli tuohon aikaan tavanomaisen vuoden kokonaisermäärä. Muutaman päivän kuluttua ohjelmasta luterilainen kirkko reagoi tiedotteella, jossa arkkipiispa Kari Mäkinen valitteli eroaaltoa ja korosti kirkon moninaisuutta. Asiaa puitiin mediassa tulevana päivinä ja viikkoina, ja etenkin Mäkistä ja Räsästä haasteltiin useaan otteeseen. (Jalovaara 2014, 56–64; Palmu ym. 2012, 267–268; Nynäs ym. 2020.)

Räsänen sanoi mainitussa tv-ohjelmassa muun muassa seuraavasti:

Kyllä mä ajattelen, että tässä jos missä asiassa Raamattu on kyllä erittäin selkeä. Mä en ymmärrä sitä, että miten sitä voi ylipäänsä tulkita toisin, koska avioliitto asetetaan niin selkeästi miehen ja naisen välille. Ja myös homoseksuaalinen käyttäytyminen hyvin selkeästi, myös Uudessa Testamentissa, nähdään Jumalan tahdon vastaisena ja syntinä. Ja mä itse ajattelen, että myös homoseksuaaleja kohtaan on oikein ja rehellistä se, että kirkon taholta he saavat kuulla myös Raamatun aidon lain ja evankeliumin. (A2 Teema: Homoilta, 2010.)

Helsingin Sanomien pääkirjoitus kommentoi (HS 22.10.2010) kohua ja eroaaltoa reilun viikon kuluttua ohjelman lähettämisestä:

Kirkkohallitus poikkesi viime vuonna perinteestään eikä jakanut kirkon tiedonvälityspalkintoa. Vuoden 2010 ansioista palkinto kannattaisi jakaa, koska tarjolla olisi vahva ehdokas: kansanedustaja Päivi Räsänen. [...] Varhaisteinien kasvatusta on viime aikoina saanut vahvoja eksegeettisiä ja hermeneuttisia sävyjä. Lapsia kiinnostaa muun muassa, mitä on synty ja missä yhteydessä se on rikokseen. [...] Viime päivien kohu saattaa johtaa siihen, että tulevaisuuden Suomeen kasvaa hyvin uskontokriittinen sukupolvi. Kirkolle vahinko ei siis ole vain tässä päivässä – kirkosta eroavissa ja menetetyissä veroeuroissa – vaan myös tulevaisuudessa. [...] Jos Räsänen näkemykset ovat luoneet uutta kiinnostusta uskontoon ja demokratiin, suomalainen ilmapiiri saattaa kehittyä hieman vapaamielisempään suuntaan. Jotta prosessi virittäisi kaivattua suvaitsevaisuuden vastaiskua, teeman pitäisi laajentua.

Tapauksen mediakäsittelyssä luterilainen kirkko pysytteli asian pääasiallisena kontekstina. Lainatun pääkirjoituksen ote on kepeä, mutta siinä tuodaan esiin kirkon hankaloituva ja ongelmalliseksi koettu asema, jota Räsänen kommenttien nostattama kohu ilmentää. Toisaalta kirjoitus on oikeilla jäljillä siitä, että uskonto saa näkyvyyttä usein juuri tällaisten erityistapausten ja kohujen yhteydessä.

Arkkipiispa ei toki ole ainut taho, joka voi kirkon sisältä kommentoida ajankohtaisia asioita. Monipolvisen Homoilta-kohun eräs myöhempi kierre nähtiin maaliskuussa 2011, kun osaa kirkollisista konservatiiveista edustava Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys ry:n (SLEY) julkaisema *Nuotta*-lehti aloitti ”Älä alistu” -kampanjan. Kampanja oli reaktio Homoillan aiheuttamaan keskusteluun, ja siinä puolustettiin näkemystä, jonka mukaan homoseksuaalisuudesta olisi mahdollista luopua niin kutsutun eheytyksen avulla. Kampanja aiheutti jälleen eropiikin, ja arkkipiispa Mäkinen sanoutui siitä irti. Sen seurauksena myös kansanedustaja Tuija Brax alikirjoitti Kallion seurakunnan laatiman avoimen kirjeen, jossa vaadittiin Kirkkohallitusta lakauttamaan tuet järjestöiltä, jotka suhtautuvat kielteisesti naispappeuteen ja homoseksuaaleihin. (Moberg & Sjö 2012.) Tapaus muistuttaa siitä, että luterilainen kirkko on organisaationa niin iso ja moninainen, että sen osat voivat päätyä keskustelemaan keskenään median välityksellä.

Homoilta-kohu ei näyttänyt haittaavan Räsänen poliittista uraa. Nousihan hän jo vuonna 2011 Kataisen hallituksen sisäministeriksi ja pysytteli puolueensa johtajana vuoteen 2015 asti. Vuonna 2014 ministeri Räsänen oli otsikoissa esimerkiksi siksi, että hän uhkasi kristillisdemokraattien lähtevän hallituksesta, mikäli se hyväksyy avioliittolain muutoksen. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa kristillisdemokraattien vaalikannatus kuitenkin aloitti toistaiseksi jatkuneen kannatusalamäen, joka maksoi heille tuolloin yhden edustajanpaikan. Kannatuslaskua ei voi kytkeä yksiselitteisesti Homoiltaan, mutta tapaus jäi toki Räsänen kautta osaksi kristillisdemokraatteihin liittyviä mielikuvia.

Tiivistettynä, vanhoillisia kommentteja kansanedustajan roolissa esittänyt Räsänen samaistettiin luterilaisen kirkon edustajaksi, mikä ilmeni erityisesti kymmenien tuhansien ihmisten mielenosoitusmaisena eroamisena kirkosta. Avioliittolaki on eduskunnan päätettävissä ja siinä mielessä maallisen yhteiskunnan asia, joskin suosituin avioliiton virallistaja oli ohjelman teko hetkellä luterilainen kirkko. Asetelma kuvastaakin luterilaisen kirkon erityisasemaa, jota kohtaan on alkanut nousta yhä enemmän julkista kritiikkiä (ks. Bäckström 2014). Kommenttien vastaanotossa ja eroallossa näkyy se, että Räsänen päätyi kasvoiksi ja kaikkien tuntemaksi esimerkiksi valtion ja yksittäisen uskonnollisen yhteisön eli luterilaisen kirkon ongelmalliseksi koetusta yhteydestä.

Nyen ja Wellerin (2012, 34–35) lukutapaa lainaamalla näyttää siltä, että Homoillasta lähtenyt ja paljon julkisuutta saanut Räsäs-kohu mitä todennäköisimmin muokkasi yleistä mielipidettä. Se rakensi mielikuvaa Räsäsestä kristilliskonservatiivisena kansanedustajana, joka vastustaa seksuaalivähemmistöjen oikeuksia. Keskustelu myös liitettiin vahvasti luterilaisen kirkkoon ja jäi näin elämään osana tähän instituutioon liittyviä ristiriitaisia mielikuvia. Toisaalta keskustelu tarjosi näköalan laajempaan yhteiskunnan arvomuutokseen kahdessakymmenessä vuodessa: Räsänen sanoi samantyyppisiä asioita seksuaalivähemmistöistä ja myös kansanedustajan roolissa ollessaan Ylen Homoilta-ohjelman vieraana jo vuonna 1996, mutta tämä ei synnyttänyt vastaavaa kohua.

Normi uskonnosta yksityisasiana, ja sen rikkojat

Luterilaisen kirkon erityisasema Suomessa näkyy laillisten seikkojen ohella myös sen kulttuurisena asemana. Tästä kielii esimerkiksi kirkosta usein käytetty, vahvasti ideologinen ”kansankirkko” -ilmaisu (Hjelm 2014), sekä se, että luterilainen kirkko on eräänlainen prototyyppi suomalaisessa ajattelussa uskonnolle ylipäänsä (Moberg ym. 2015, 59–62). Luterilainen kirkko pyyttelee enimmäkseen sille yhteiskunnassa rajatulla alueella, eikä puutu yleensä esimerkiksi politiikan sisältökysymyksiin. Tätä periaatetta kuvastaa vaikkapa ex-arkkipiispa John Vikströmin näkemys, että ”kirkon pitää elää puoluepoliittisessa selibaatissa”, vaikka kirkko ”joutuu, ja sen pitää lausua jotain myös yhteiskunnallisista asioista” (Vartija 1.7.2021). Luterilainen kirkko siis hakee sille soveliaita ja hyväksytyjä asiayhteyksiä ja puhetapoja ottaa yhteiskunnallista kantaa ilman, että uskonnon yksityisluonnetta koskeva normi – siis se, että uskonto ei liiaksi vaikuta julkiseen elämään yleisen näkemyksen puitteissa – vaarantuu.

Luterilainen kirkko on suomalaisille kaikkein tunnistettavin julkisuudessa oleva uskonto, ja sen toimintatapa heille tutuin. Jos sitä käyttää vertailupohjana, Päivi Räsänen uskonnon näkyvyys hahmottuu siitä merkittävästi poikkeavana. Nostan esimerkiksi Räsänen sisäministeriaikanaan pitämän puheen Kansanlähetyspäivillä heinäkuussa 2013. Tavanomaisessa mediassa erityisen paljon julkisuutta saivat nämä kohdat:

Eläinsuojelulaki antaa paremman suojan lopetettavalle eläimelle kuin aborttilaki syntymättömälle lapselle. Eläimelle ei saa teurastettaessa tuottaa kipua, mutta abortin kivuliaisuudesta ei uskalleta edes keskustella. [...]

Kaikilla meillä on varmasti tullut eteen tilanteita, joissa joudumme miettimään, rohkenemmeko toimia vastoin yleistä mielipidettä tai normia, porukan painetta tai joskus jopa lakia, jos nämä ovat Jumalan sanan vastaisia. Apostolien teoissa kerrotaan tilanne, jossa viranomaiset kielsivät apostoleja saarnaamasta Jeesuksesta. Silloin apostoli Pietari ja muut apostolit sanoivat: ”Enemmän tulee totella Jumalaa kuin ihmisiä.” (Räsänen 2013.)

Puheen sisällöstä uutisoi ensimmäisenä ja jo samana päivänä Kristillisen medialiiton julkaisema Seurakuntalainen-lehti (6.7.2013). Lehti mainitsi yllä lainatun lakia käsittelevän kohdan, mutta ei erityisesti korostanut sitä. Tavanomaisesta mediasta ensimmäisenä puheesta uutisoi Kankaanpään Seutu (7.7.2013), mutta sekään ei kiinnittänyt puheen sisältöön problematisoivaa erityishuomiota.

Seuraavalla viikolla valtakunnallinen media alkoi nostaa puhetta esiin ongelmallisena. Esimerkiksi Iltalehti (10.7.2013) uutisoi aiheesta otsikolla ”Raamattu lain yläpuolella”, kirjoittaen:

Sisäministeri Päivi Räsänen (kd) asettaa Raamatun lain yläpuolelle. Kansanlähetyspäivillä viime lauantaina puhunut poliisiministeri rohkaisi kuulijoitaan tottelemaan Jumalaa, vaikka samalla tulisi rikkoneeksi lakia.

YLE:n nettisivuilla julkaistussa uutisessa (10.7.2013) puolestaan otsikoitiin ”Päivi Räsänen vertaa aborttia eläinten teurastukseen”. Seuraavana päivänä julkaistussa jatkojutussa YLE (11.7.2013) otsikoi ”Kirkko ei tuomitse Päivi Räsänen Raamattu-kommentteja”. Jutussa kirjoitettiin seuraavasti:

Vaikka kristillisdemokraattisen puolueen puheenjohtajan kannanotot ovat syöneet kirkon jäsenmäärää, kirkko ei suostu tuomitsemaan Räsänen puheita. [...] Piispa Kaarlo Kalliala sanoo, että hän luki Räsänen puheen, kun asiasta nousi koha. Hän toteaa hieman hämmästyneensä uutisointia, koska Raamatun nostaminen lain edelle ei ole puheen kärki. [...] Kirkosta eroamiseen on Kallialan mukaan vaikea vaikuttaa, koska kirkon piirissä toimivien konservatiivisten herätysliikkeiden kannanotot rinnastetaan kirkkoon, tekipä kirkko mitä tahansa.

Tapauksen tiivein mediakäsittely kesti noin viikon. Lehtien mukaan se oli jälleen aiheuttanut tavallista useampia kirkosta eroamisia (HS 11.7.2013). Arkkipiispa Mäkinen kommentoi, että Räsänen on valmis ilmaisemaan mielipiteensä kirkon rivijäsenenä, mutta ne eivät edusta kirkon virallista kantaa (YLE 11.7.2013). Räsänen puheesta tehtiin myös 41 kantelua Oikeusasiamiehelle. Kyseinen laillisuusvalvoja kuitenkin katsoi, että tämä oli toiminut uskonnollisessa tilaisuudessa puhuessaan yksityishenkilönä eikä ministerinä, joten toimenpiteisiin ei näin ollut syytä (dnro 3027/4/13* ja 40 muuta).

Oikeusasiamiehen ratkaisussa on mukana ajatus, että siinä missä erittäin julkisessa ammatissa kuten ministerinä toimiessa teot saattavat kuulua laillisuusvalvojan piiriin, vapaa-aika ei siihen kuulu. Tämä katsotaan yksityiselämän piiriin kuuluvaksi, jolloin valtioneuvoston jäsen ei ole virkatoimessa. Julkisuuksessa Räsänen puhe problematisoitiin kuitenkin nimenomaan tämän poliisiasioista vastaavan ministeriviran kautta. On todennäköistä, että ministeriasema tuottaa lisälegitimiteettiä myös uskonnolliselle toimijalle tämän toimiessa uskonnollisessa tilaisuudessa vapaa-ajalla. Tämän takia arvokkaana pidetyn julkisen virka-aseman ja yksityisasiaksi mielletyn uskonnollisen vakaumuksen välinen raja ei lopulta ole tapauksessa selkeä. Toki yleisemmin jo se, että uskonto on nykyään niin näkyvä asia julkisuudessa, tekee uskonnon yksityisluonteen ja julkisen välisen normatiivisen rajan huokoiseksi (ks. Herbert 2011b).

Räsäselä puheenvuoro Kansanlähetyispäivillä ei ollut irtiotto, vaan aiemman linjan mukaista. Hän on aiemmin kirjoittanut esimerkiksi, että ”maallinenkin regimentti on Jumalan hallintapiiriä”, ja että hengellinen ja maallinen regimentti eivät todellisuudessa ole toisistaan erillisiä (Räsänen 2007, 178–179). Jokaisessa Räsäs-kohussa onkin sama kaava: Räsänen sanoo jotain, mitä hän on aina sanonut, ja jossain välissä Räsänen kannoista alati voimakkaammin erkaantuva media ja muu yhteiskunta reagoi niihin kriittisesti.

Median näkökulmasta tapaus ilmensi yhä melko tuoreessa muistissa olleen Homoillan tapaan Räsänen ”kesytöntä” uskonnollisuutta ja peittelemätöntä vanhoillisuutta. Räsänen uskonto näyttäytyi jonain muuna kuin piispojen sanoissa taiten aseteltuna maltillisena kansallisena luterilaisuutena. Koska Räsänen oli nyt kansanedustajan sijasta ministeri, maallisena pidetyn politiikkainstituution ideaaleista poikkeaminen näyttäytyi aiempaa vahvemmalla kontrastilla. Pääministeri Mari Kiviniemi kommentoi vuoden 2010 Homoilta-kohua toteamalla, että uskonto ja politiikka tulisi pitää erillään, ja että kirkon asiat eivät kuulu poliitikoille, mutta kieltäytyi kommentoimasta Räsänen sanomia asioita suoraan (YLE 19.10.2010).

Silminnähden Räsänen ei ollut päätenyt samalle kannalle kuin Kiviniemi, vaan hänen puheensa Kansanlähetyispäivillä 2013 oli täynnä yhteiskunnallisia kannanottoja ja lainsäädäntöön liittyviä kommentteja. Nämä eivät olleet kenen tahansa kommentteja, vaan hallituksen jäsenen, jolla oli nyt aiempaa parempi mahdollisuus vaikuttaa lainsäädäntöön. Räsänen on käyttänyt uskonnollista kieltä ajoittain myös eduskunnassa. Uskonnon yksityisluonnetta koskevalla normilla ei siis ole hänelle suurta merkitystä.

Journalismin käsitys sekä itsensä että politiikan institutionaalista ihanteista on toisenlainen, mikä nostaa Räsänen vetovoimaa uutisaiheena. Käsittely muistuttaa hieman vanhoillislestadiolaisten hyväksikäyttötapausten uutisointia, joiden yhtenä ainesosana on ollut yhteisön vahva erottaminen sitä ympäröivästä maallistuneesta yhteiskunnasta (Häger 2021, 244). Media yleisesti käsittelee liberaalia uskonnollisuutta konservatiivista uskonnollisuutta myönteisemmin, ja saattaa esimerkiksi nostaa konservatiiviseksi miellettyjä kannanottoja tai tekoja uutiseksi implikoiden näin, että niissä on jotain ongelmallista (Taira 2014).

Räsänen onkin kiinnostava tapausesimerkki yksityisen ja julkisen välisen rajan suhteen juuriksi, että hänen oma uskonnollisuutensa on luonteeltaan – uskontohistorioitsija Bruce Lincolnin käsitteistöä lainaten – *maksimalistista*, ei *minimalistista* (ks. Lincoln 2006, 56–61). Hän tosin sanoen näkee, että uskonnolla on laajoja yhteiskunnallisia implikaatioita. Jos Räsänen saisi yksin päättää, konservatiivikristillinen usko ja arvomaailma ei olisi yksityisasiasia (minimalismi), vaan koko suomalaista yhteiskuntaa määrittävä pohja (maksimalismi). Moderni yhteiskunta on kehittänyt uskonnon hallintaan välineitä kuten juridisen uskonnonvapauden käsitteen, jonka puitteissa uskontoa käsitellään omana erillisenä yhteisöllisen elämän osa-alueenaan. Tästä näkökulmasta uskonnon on oltava ”vapaata”, mutta samanaikaisesti ”laillisen sääntelyn piirissä” (Sullivan 2015). Modernin uskonnonvapauden toinen puoli on vapaus uskonnosta, mikäli tätä haluaa. Vaikka Räsänen paljon uskonnonvapauteen vetoaakin, hänen ajattelussaan uskonnon tulisi kietoutua lopulta kaikkeen mitä yhteiskunnassa tapahtuu – mahdollisesti jopa maallisen lain ylittäen, kuten hän puheenvuorossaan sanoi. Tällöin kyseenalaistuisi myös tähän asti noudatettu uskonnonvapauden idea.

Räsänen puhujapositionen mahdollistajana

Jos konflikti on yksi journalismin polttoaineista, on Räsänen toiveiden täyttymys: hän on merkittävässä asemassa oleva hahmo, joka sanoo asioita, joista useimmat yleisöt ovat eri meiltä. Koska kaupallisen journalismin liiketoimintamalli perustuu merkittävässä määrin mainosten näyttökertoihin, polarisoivista ja ärsyttävistä hahmoista kirjoittaminen on sinänsä helppo valinta. Kuten olen jo edellä pyrkinyt perustelemaan, asiassa on tämän ohella tärkeitä nyansseja, jotka liittyvät voimakkaasti uskonnollisena pidetyn Räsänen asemoitumiseen suhteessa mediainstituutioon ja politiikkaan. Nostan viimeisenä argumenttina esiin vielä Räsänen erilaisten puhujapositionen mahdollistajana. Kyseessä on lisäys kahden edellisen analyysiluvun pääväitteille.

Tairan (2022) mukaan hänen vuonna 2013 esittämänsä kritiikki uskonnollisten yhteisöjen rekisteröinnistä päättävästä ja silloisen sisäministeri Räsänen nimittämästä asiantuntijalautakunnasta nousi aikanaan mediaan osittain siksi, että tapaus mahdollisti verrattain arvoliberaalille ja maallistuneelle uutismedialle yltiöuskonnollisena pidetyn politiikan kritisoinnin. Mediatutkija Stig Hjarvardin (2011) uskonnon mediatisaatioteesin yksi elementti on ajatus, että medialla on maallistava ja banalisoiva vaikutus sen käsittelemään uskontoon. Mediassa asiat on esitettävä tietyllä tavalla, käyttäen esimerkiksi maallistuneempaa kieltä kuin vaikkapa uskonnollisen yhteisön oma viestintä tai uskonnollisen tilaisuuden puhe käyttäisi. Kun median kohdalle tulee Räsänen kaltainen määrätietoinen yhteiskunnallinen toimija, joka puhuu ja toimii estottoman uskonnollisesti ja jonka uskonnollisuutta media ei tavanomaisten käytäntöjensä kautta kykene ”kesyttämään” – siis käsittelemään tavalla, jossa asiaan kuuluva uskonto olisi paremmin journalismin ja politiikan ideaalien mukaista – jäljelle jäävä vaihtoehto on asian

käsittely kriittisessä valossa. Kyse on edellä mainitusta median "liberalisoivasta" vaikutuksesta (ks. Taira 2019).

Asetelma on huomattu myös toimittajien parissa. Tammikuussa 2022 toimittaja Tuija Siltamäki totesi Ylen Viimeinen sana (2022) -keskusteluohjelmassa, jossa kommentoitiin juuri alkanutta Räsäsen oikeudenkäyntiä, että "Räsäsen paheksuminen on suomalaisten toimittajien initiaa-tioriitti". Siltamäki tarkoitti oletettavasti, että Räsäs-kritiikki on journalismin lähtökohdista luontevaa. Studioissa paikalla olleet kolme muuta toimittajaa eivät esittäneet vastaväitteitä. Esimerkiksi Ruben Stiller jatkoi myötämielisesti toteamalla, että "niin Räsäsen kuin monen muun arvokonservatiivin funktio on se, että me arvoliberalit voidaan kauhistella", ja että tämän kaltaisten kulttuurisotien käsittely on toimittajille helppoa, koska niiden kautta päästään myymään lukijoille "moraalisia identiteettejä", siis kysymystä siitä, että "kummalla puolella olet?".

Vuonna 2019 valtakunnansyyttäjä määräsi Räsäsestä esitutkinnan kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Kesäkuussa aloitettu ensimmäinen tutkinta koski Räsäsen sanamuotoja Twitterissä lähettämässään kommentissa, jossa hän arvosteli luterilaisen kirkon osallistumista sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ajavaan Helsinki Pride -tapahtumaan. Viestissään Räsänen viittasi homoseksuaalisuuteen häpeänä ja syntinä. Toinen tutkinta alkoi puolestaan marraskuussa, jolloin selvitettiin Räsäsen jo vuonna 2004 Luther-Säätiön nettisivuillaan ja painatteena julkaisemaa artikkelia nimeltään "Mieheksi ja naiseksi hän heidät loi", jossa käsiteltiin muiden muassa homoseksuaalisuutta. Varsinainen syyte nostettiin huhtikuussa 2021, jolloin edellä mainittuja asiakokonaisuuksia täydennettiin kolmannella syytteellä. Siinä Räsänen oli sanonut Yle Puhe-kanavan radio-ohjelmassa, että mikäli homoseksuaalisuus on geneettistä, on kyseessä "geneettinen rappeuma ja sairautta aiheuttava geeniperimä". (IS 29.4.2021) Oikeudenkäynti alkoi Helsingin käräjäoikeudessa tammikuussa 2022.

Jo Räsäseen kohdistunut rikostutkinta sai poikkeuksellisen laajaa kansainvälistä huomiota etenkin englanninkielisessä kristillisessä mediassa. Räsänen kertoi maaliskuussa 2020 saavansa tukea Alliance Defending Freedom (ADF) -verkostolta (YLE 4.3.2020). Kyseessä on yhdysvaltalainen kristillisen oikeiston poliittinen järjestö, jonka pääasiallinen toiminta-alue on lakiavun tarjoaminen konservatiivikristityille. Koska ADF toimii ensisijaisesti Yhdysvalloissa, ei tunne suomalaista oikeusjärjestelmää erityisesti, eikä voi suoraan Suomen viranomaisiin vaikuttaa, on tuen ilmaisu Räsäselle tulkittava lähinnä haluna pitää tapausta esillä kansainvälisesti. Räsänen on saanut tuen ilmaistuja myös muista maista.

Myös kotimainen mediahuomio on ollut mittavaa. Yksi syy tähän on, että julkisuuden synnyttämän keskustelun myötä arvoliberalit pääsevät puhumaan vähemmistöjen oikeuksista ja uskonnollisen vanhoillisuuden vahingollisuudesta. Konservatiivit taas voivat sanoa miten huonosti Räsästä kohdellaan, ja miten tapaus on esimerkki tosiuskovaisten kurjistuvasta asemasta. Toisin sanoen Räsäsen nostaminen julkisuuteen mahdollistaa keskustelun eri tahojen yhteiskunnallisesti tärkeänä pitämistään aiheista.

Esimerkiksi konservatiivisuudestaan – joskaan ei erityisen kristillisestä sellaisesta – tunnettu Alfa-tv:n toimittaja ja Iltalehden kolumnisti Sanna Ukkola luonnehti Räsästä syyskuussa 2021 "moderniksi noidaksi", joka on mielikuvissamme "korni camp-vitsi, johon suhtaudutaan huvittuneesti naureskellen, tai vaarallinen belsebuubi, joka johtaa saatanallisia joukkoja kohti totaalista turmiota" (IL 9.9.2021). Ukkolalle Räsäsen syyte oli siis lähinnä tilaisuus soimia Räsäsen "vainoamista" ja puhua ilmapiiristä, jonka hän kokee "totalitaristisena" ja jota "ajatuspoliisit" valvovat.

Luterilaisista konservatiiveista esimerkiksi Suomen teologisen instituutin pääsihteeri Santeri Marjokorpi kommentoi blogissaan huhtikuussa 2021, että Räsänen tuomio vahingoittaisi uskonnollisia ryhmiä koko Suomessa, etenkin ”perinteiseen seksuaalimoraalin” sitoutuneita:

Tässä ei ole kyse pelkästään hänen henkilökohtaisesta ongelmastaan, vaan tapauksessa on kyse isommasta uskonnonvapauteen liittyvästä vyyhdistä, joka tulee vaikuttamaan kaikkiin uskonnollisiin yhteisöihin, jos Räsänen tuomitaan syylliseksi. [...] Räsänen kohdalla voi kyllä nillittää siitä, että hänen raamatuntulkintansa on väärä tai että Raamattua ei pitäisi käyttää niin kuin hän käyttää. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että Räsänen raamatuntulkinta on monien kirkkojen virallinen opetus. Jos kyseinen raamatuntulkinta kielletään, kielletään noita kirkkoja opettamasta omaa oppiaan. [...] Jos Pohjola todetaan Räsänen kanssa syylliseksi, kysymys kuuluu, voiko kukaan perinteiseen kristilliseen seksuaalimoraaliin sitoutunut kirkko enää julkisesti opettaa oman oppinsa mukaisesti. Lopulta tässä väännetään oikeudessa siitä, määritteleekö valtio sen, mikä uskontojen mukaan voi olla syntiä ja mikä ei.

Syyskuussa 2021, kun Räsänen saama rikossyyte oli hiljattain ollut uutisissa, hän osallistui MTV3:n kepeään Masked Singer Suomi -ohjelmaan. Ilta-Sanomien toimittaja Iida Tani kritisoi vierasvalintaa kolumnissaan:

Koko perheelle suunnatun viihdeohjelman katsomisen tulisi olla turvallista jokaiselle aikuiselle, lapselle ja nuorelle. En osaa nimetä yhtäkään hyvää syytä, miksi lukuisia ihmisoikeuksia vastustanut ja kansanryhmää vastaan kiihottamisesta epäilty Päivi Räsänen koettiin tarpeelliseksi ottaa mukaan ohjelmaan. (IS 5.9.2021.)

Ilta-Sanomat teki jutun myös Masked Singer Suomi -ohjelman tuomaristoon kuuluvasta Christoffer Strandbergistä, joka itsekin seksuaalivähemmistöön kuuluvana kritisoi Räsänen ottamista ohjelmaan, jota ”katsovat myös monet sateenkaariperheet” (IS 5.9.2021). On tosin tärkeä huomauttaa, että kun seksuaalivähemmistön edustaja kommentoi Räsänen edellä mainittuja puheita, tapahtuman luonnehdinta vain poliittisen puhetilän ottamisena ei riitä. Tällöinhän kyse on myös puolustautumisesta hyökkäystä vastaan ja oman ihmisarvon vaalimisesta.

Helsingin Sanomien (30.4.2021) pääkirjoitus toukokuussa 2021 asemoitui puolestaan Räsänen syytteisiin liittyen puolustamaan seksuaalivähemmistöjä ja verrattain liberaalia valtavirtaluterilaisuutta:

Kyse ei siis pohjimmiltaan ole yhden ihmisen mielipiteistä vaan yhteiskunnan pitkään jatkuneesta julmasta suhtautumisesta seksuaalivähemmistöihin. Kaikkein hätkähdyttävintä asiassa ei ole Räsänen ajattelu vaan se, että vielä vähän aikaa sitten sellaiset mielipiteet edustivat yhteiskunnan valtavirtaa. [...] Lopuksi kannattaa muistaa, että Räsänen puheet loukkaavat paitsi homoseksuaaleja myös niitä kristittyjä, joiden arvoihin hän pyyhkii jalkansa oman poliittisen hyötynsä tavoittelussa. Suurin osa kristityistä nimittäin ymmärtää, että kristillisyyden ydin ei ole sanoilla saivartelu vaan lähimmäisenrakkaus.

Argumenttini Räsänen julkisuudesta puhujapositiona tuottavana on jatkoa edellä esitetyille väitteille uskonnon näkyvyydestä ja uskonnon yksityisluonteen normista. Räsänenhän herättää ja mahdollistaa puheenvuoroja juuri siksi, että vanhoillinen uskonto koetaan ongelmallisena, ja koska hänen uskontonsa on niin julkista. Räsänen nostaminen kohujulkisuuteen mahdollistaa keskustelun siitä, miltä yhteiskunnan tulisi näyttää.

Eräs vuosien 2010 ja 2013 kohujen jälkeinen ja osittain jälkimmäisen kanssa päällekkäinen poliittinen tapahtuma oli Tahdon 2013 -kansalaisaloite. Aloite oli valtava menestys: yli 100 000 allekirjoittajaa ensimmäisenä päivänä aikana, yhteensä 166 851 (HS 13.12.2013). Parin vuoden kuluttua eduskunta hyväksyi aloitteen pohjalta muutoksen avioliittolakiin, mahdollistaen avioliiton myös samaa sukupuolta oleville. 2010-luvun alun Räsäs-kohujen suoraa kausaaliyhteyttä aloitteen menestykseen on vaikea todentaa, mutta ne ovat kuitenkin selkeästi aloitteen menestystarinan keskeinen historiallinen konteksti. Samaan tapaan vuonna 2022 alkanut Räsänen oikeudenkäynti avaa tilaa monenlaiselle keskustelulle ja kansalaisvaikuttamiselle mitä todennäköisimmin usean vuoden ajan.

Lopuksi

Hjelm (2015, 11) tiivistää yhden uskonnon mediatisaatioteesin pääajatuksista siten, että uskontoa käsitellessään media ”kesyttää” uskonnon mukailemaan median omia genrejä ja käytäntöjä. Voi kuvitella, että kristillisen seurakunnan tiedote ”Jeesus on kuollut syntienne vuoksi” tuskin menisi moneenkaan sanomalehteen läpi, mutta tiedotteella ”Kauneimmat joululaulut ensi keskiviikkona” on varmasti paremmat julkaisumahdollisuudet. Olen edellä pyrkinyt kuvaamaan, miten Päivi Räsänen uskontoa media ei kykene kesyttämään. Siinä missä eduskuntatyössään Räsänen joutuu mukautumaan paljon selkeämmin politiikkainstituution maallistuneisiin kielellisiin käytäntöihin (ks. Äystö 2020), jotta kansanedustajana tai ministerinä toimiminen käytännössä onnistuisi, mediassa Räsänen on saanut näkyvyyttä etenkin silloin, kun hän on kursailemattoman vanhoillinen ja uskonnollinen. Olen esittänyt yllä, että tämä näkyvyys ei selity pelkästään ministeriydellä tai puoluejohtajuudella.

Median runsas huomio on ollut paljolti kriittistä Räsästä kohtaan. Kuten edellä väitin, Räsänen on niin arvoliberaaleille kuin konservatiiveille mahdollisuus puhua journalismin ja politiikkainstituution ja myös koko yhteiskunnan oikeanlaisista ideoista. Toisaalta runsas huomio ilmentää sekä yhteiskunnan maallistumista että yleisempiä syitä uskonnon näkyvyydelle: Räsänen on paraatiesimerkki ongelmalliseksi koetusta uskonnosta vaikutusvaltaisessa asemassa olevan henkilön ilmentämänä, ja median on tätä käsiteltävä. Esimerkiksi uskonnon yksityisluonteeseen liittyvää normia uhmaamalla Räsänen asemoituu ja asemoidaan julkisuuteen juuri ”kesyttömän uskontonsa” vuoksi.

Vaikka Räsänen uskonnollisuuden saama mediahuomio on poliitikkojen suhteen omassa luokassaan, on myös muita vastaavaan valokeilaan asetettuja: Timo Soini, Laura Huhtasaari, Juha Sipilä ja Mika Niikko. Heidä yhdistää se, että kukaan heistä ei edusta maallistunutta ja suhteellisen liberaalia valtavirtaluterilaisuutta. Median näkökulmasta heidän toimintansa ja näkemyksensä ovat siis erityishuomion arvoisia. Eduskunnassa on samaan aikaan toiminut myös kansanedustajia, jotka ovat ajoittain pitäneet täysitunnoissa esillä liberaalin luterilaisuuden näkökulmia, kuten Anna Kontula, Tuija Brax ja Ilkka Kantola. On kuvaavaa, että heidän uskontonsa käsittely mediassa on erittäin harvinaista: se on ”ongelmatonta”.

Nähdäkseni teologi Janna Hallamaa (2019) on oikeassa todetessaan Räsänen syytteistä ja niihin liittyvästä keskustelusta seuraavasti:

Ne [Räsänen kommentit homoseksuaaleista] on suunnattu omalle herätyskristilliselle viiteryhmälle mutta myös laajemmin luterilaiseen kirkkoon kuuluville, Räsänen kanssa eri mieltä oleville kirkon toimijoille. [...]

Räsänen toiminta kumpuaa herätyskristillisestä käsityksestä, että Raamattu on erehtymätön ja että kristityillä on ehdoton velvollisuus totella siitä poimittuja lauseita Jumalan tahtona. [...]

Uskonnonvapautteen vedotessaan Räsänen sivuuttaa sen, että hänen levittämänsä leimaavat luonnehdinnat vahingoittavat niiden kohdetta, ja juuri sen vuoksi valtakunnansyyttäjä on käynnistänyt niistä tutkinnan. Puheenvuorojen muotoilu ja esittämistapa viittaavat siihen, että niiden keskeinen tavoite on vahvistaa oman uskonnyhteisön koheesiota, profiloitua poliittisesti ja tehdä ero toisella tavalla ajatteleviin.

Räsänen tekee siis politiikkaa puhumalla uskonnollisesti. Kaikesta näkyvyydestä huolimatta jopa hänen vaikutusvaltansa on kuitenkin lopulta rajallinen. Kristillisdemokraattien kasvu isoksi puolueeksi on tähänastisten vaalitulosten ja kannatusmittausten valossa hyvin epätoiminnäköistä. Myös kristilliskonservatiivien saamat poliittiset voitot ovat olleet Suomessa viime vuosikymmeninä vaatimattomia. Vuonna 2015 avioliittolain muutosta vastustamaan perustettu Aito Avioliitto ry ei ole päässyt pois marginaalista, eikä sen keräämä kansalaisaloite samaa sukupuolta olevien avioliiton mahdollistavan lain kumoamiseksi edennyt eduskunnassa. Tapio Puolimatkan ja Juhan Ahvion kaltaiset hahmot nauttivat arvostusta omissa piireissään, mutta valtavirtamediassa heille suodaan esimerkiksi asiantuntijaposition hyvin harvoin. Räsänen tai hänen aatetoverinsa eivät ole onnistuneet nostamaan esimerkiksi aborttia tai eheytystä vakaviksi yhteiskunnallisen debatin aiheiksi, ja näin tuskin tulee käymäänkään.

Iso trendi on siis se, että yhteiskunta maallistuu eli suomalaisista tulee sukupolvi sukupolvelta vähemmän uskonnollisia. Samaan aikaan uskonto kuitenkin säilyy yhteiskunnan näkökulmasta haasteena, mikä ilmenee esimerkiksi suurena uskonnon näkyvyytenä mediassa. Päivi Räsäsen liittyvät kohut ovat tästä yksi esimerkki.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet

Erävalo, Esa

2014 *Minä, kristillisdemokraatti: 19 tarinaa*. Helsinki: KD-Mediat Oy.

Päivärinne, Tiina & Stewart, Timo

2008 *Vakaumuksena välittäminen. Med hjärta i politiken. SKL 1958/2008 KD*. Helsinki: KD-Mediat Oy.

Räsänen, Päivi

2007 *Päivien ketjusta – uskosta ja arjesta*. Helsinki: WSOY.

Räsänen, Päivi

2018 *Abortti*. Helsinki: Uusi tie.

Sanomalehdet (internet)

HS (Helsingin Sanomat) 22.10.2010: Maahanmuuttokeskustelukin kaipaisi Räsästä (pääkirjoitus)

HS 30.10.2010: Päivi Räsänen ottaisi Suomeen ensisijaisesti kristittyjä pakolaisia.

HS 11.7.2013: Räsänen puhe kiihdyttää yhä kirkosta eroamisia – jo 1 500 eroa päivän aikana

HS 13.12.2013: Yli 160 000 ihmisen allekirjoittama aloite tasa-arvoisesta avioliittolaista tuotiin eduskuntaan

HS 16.2.2020: Maalaispappi ja ostaripappi.

HS 11.8.2020: Kirkko saattaa jatkaa hajoamistaan, kun piispat pähkäilevät yhä homojen vihkimistä (pääkirjoitus)

HS 28.10.2020: Suhde uskontoon jakaa suomalaiset kahtia, sunnuntaikirkkoa enemmän kiinnostaa lepo ja siivous

HS 19.11.2020: Kirkon on sopeuduttava ajan rientoon joutaen ja uudistuen, sanoo Kirkkohallituksen kansliapäällikkö Pekka Huokuna

HS 30.4.2021: Päivi Räsänen loukkaa homoja mutta myös monia kristittyjä (pääkirjoitus)

HS 25.11.2021: Kirkon jäsen-kadon ankarat seuraukset: jopa kuusi kirkkoa aiotaan sulkea Helsingissä

IL (Iltalehti) 10.7.2013: Raamattu lain yläpuolella

IL 9.9.2021: Kolumni: Päivi Räsänen on moderni noita

IS (Ilta-Sanomat) 12.12.2009: Päivi Räsänen huolestui islamin leviämisestä.

IS 29.4.2021: Päivi Räsäselä syyte kolmesta kiihottamisesta kansan-ryhmää vastaan.

IS 5.9.2021: Kommentti: Ihmisoikeuksia toistuvasti vastustaneen Päivi Räsänen paikka ei ole koko perheen viihdeohjelmassa

IS 5.9.2021: Christoffer Strandberg tyrmistyi tajuttuaan, kuka Masked Singeriin oli valittu osallistujaksi – lataa nyt täyslaidallisen ohjelman päätöksestä, jota ei voi hyväksyä

Kankaanpään Seutu 7.7.2013: Räsänen: Mielihyvä on aikamme epäjumala.

Seurakuntalainen 6.7.2013: Ministeri Räsänen: Mielihyvä on aikamme epäjumala

SK (Suomen kuvalehti) 11.10.2013: Oletko valmis?

YLE 19.10.2010: Kiviniemi: Uskonto ja politiikka pidettävä erillään

YLE 10.7.2013: Päivi Räsänen vertaa aborttia eläinten teurastukseen

YLE 11.7.2013: Kirkko ei tuomitse Päivi Räsänen Raamattu-kommentteja

YLE 11.7.2013: Arkkipiispa: Räsänen vapaa mielipiteissään

YLE 4.3.2020: Kansanedustaja Päivi Räsänen saa apua huippujuristeilta, jotka edustavat kansainvälistä kristillistä oikeistoa

Vartija 1.7.2021: Kirkon kriisi ja etsikkoaika. John Vikströmin haastattelu.

Internet-lähteet (muut)

Suomen evankelis-luterilainen kirkko

2022 Sanasto: viidesläisyys. <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Viidesl%C3%A4isyys>
Tarkistettu 15.3.2022.

Marjakorpi, Santeri

2021 Päivi Räsänen ei ole yksittäistapaus. Blogi. Suomen teologinen instituutti.
<https://sti.fi/index.php/blogi/1075-paeivi-raesaenen-ei-ole-yksittaeistapaus>

Räsänen, Päivi

2013 Kristittynä maallistuneessa yhteiskunnassa – kristillinen ihmiskuva haastettuna. Puhe Kansanlähetyispäivillä, Kankaanpää, 6.7.2013.

<https://concordia.fi/second/2014/12/26/kristittyna-maallistuneessa-yhteiskunnassa/>

TV-ohjelmat

A2 Teema: Homoilta. YLE TV 2, 12.10.2010.

Viimeinen Sana. YLE TV 1, 28.1.2022.

Viranomaislähteet

OA Jääskeläisen päätös 31.10.2013, dnro 3027/4/13* ja 40 muuta

Kirjallisuus

Asad, Talal

2003 *Formations of the secular: Christianity, Islam, Modernity*. Stanford: Stanford University Press.

Axner, Marta

2015 Studying public religions: Visibility, authority and the public/private distinction. – Titus Hjelm (toim), *Is God Back? Reconsidering the New Visibility of Religion*, 19–31. Lontoo: Bloomsbury.

Bäckström, Anders

2014 Religion in the Nordic Countries: Between Private and Public. *Journal of Contemporary Religion* 29 (1): 61–74.

<https://doi.org/10.1080/13537903.2014.864804>

Casanova, José

1994 *Public Religions in the Modern World*. Chicago: Chicago University Press.

<https://doi.org/10.7208/chicago/9780226190204.001.0001>

Fitzgerald, Timothy

2017 Encompassing Religion, privatized religions and the invention of modern politics. – Timothy Fitzgerald (toim), *Religion and the Secular: Historical and Colonial Formations*, 211–240. New York: Routledge.

Furseth, Inger

2018 Introduction. – Inger Furseth (toim.), *Religious Complexity in the Public Sphere: Comparing Nordic Countries*, 1–29. Cham: Palgrave Macmillan.

https://doi.org/10.1007/978-3-319-55678-9_1

Enjolras, Bernard

2017 Boundary Work in the Public Sphere. – Arnfinn Midtbøen, Kari Steen-Johnsen, and Kjersti Thorbjørnsrud (toim), *Boundary Struggles: Contestations of Free Speech in the Public Sphere*, 291–320. Oslo: Cappelen Damm Akademis.

Habermas, Jürgen

1989 *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry Into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: Polity Press.

Hallamaa, Jaana

2019 Päivi Räsänen vihapuheprosessi uskonnollis-polittisena performanssina. *Kanava* 8/2019.

Herbert, David

2011a *Religion and Civil Society. Rethinking Public Religion in the Contemporary World*. Ashgate: Aldershot.

Herbert, David

2011b Theorizing religion and media in contemporary societies: An account of religious ‘publicization’. *European Journal of Cultural Studies* 14 (6): 626–648.

<https://doi.org/10.1177/1367549411419981>

Hjarvard, Stig

2011 The mediatisation of religion: theorising religion, media and social change. *Culture and Religion* 12 (2): 119–35.

<https://doi.org/10.1080/14755610.2011.579719>

Hjelm, Titus

2014 National Piety: Religious equality, freedom of religion and national identity in Finnish political discourse. *Religion* 44 (1): 28–45.

<https://doi.org/10.1080/0048721X.2013.857366>

Hjelm, Titus

2015 Is God Back? Reconsidering the new visibility of religion. – Titus Hjelm (toim.), *Is God Back? Reconsidering the new visibility of religion*, 1–16. Lontoo: Bloomsbury.

Hjelm, Titus

2020 Uskonnon ”paluu” eduskuntapolitiikkaan: Desekularisaatiota vai metodologinen harha? *Teologinen aikakauskirja* 125 (3): 250–265.

Hokka, Jenni

2013 An Instance of Secularization?: The Finnish Online Discussion on the Same-Sex Marriage. *Scripta Instituti Donneriani Aboensis* 25: 55–79.

<https://doi.org/10.30674/scripta.67433>

Häger, Andreas

2021 Laestadianism in the News: Media and Conservative Religion in a Finnish Case. – Stefan Gelfgren & Daniel Lindmark (toim), *Conservative Religion and Mainstream Culture: Opposition, Negotiation, and Adaptation*, 239–261. Cham: Palgrave Macmillan.

https://doi.org/10.1007/978-3-030-59381-0_11

Jalovaara, Ville

2014 *Paasikiven diktaatista homoiltaan: Suomen luterilainen kirkko ja seksuaalietiikan murrosvuodet*. Helsinki: Vartija.

Kurtén, Tage

2014 Luther, Wittgenstein, and Political Theology. – Carl-Henric Grenholm & Göran Gunner (toim), *Lutheran Identity and Political Theology*, 155–171. Eugene: Pickwick Publications.

<https://doi.org/10.2307/j.ctt1cgf5tw.14>

Lincoln, Bruce

2006 *Holy Terrors. Thinking About Religion After September 11*. Second edition. Chicago: The University of Chicago Press.

Luckmann, Thomas

1967 *The Invisible Religion: The Problem of Religion in Modern Society*. Lontoo: Macmillan.

Lundby, Knut, Henrik Reintoft Christensen, Ann Kristin Gresaker, Mia Lövheim, Kati Niemelä, Sofia Sjö, Marcus Moberg & Árni Svanur Daníelsson

2018 Religion and the Media: Continuity, Complexity, and Mediatization. – Inger Furseth (toim.), *Religious Complexity in the Public Sphere. Palgrave Studies in Religion, Politics, and Policy*, 193–249. Cham: Palgrave Macmillan.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-55678-9_5

Lundby, Knut

2018 Introduction: Religion and Media in Cultural Conflicts. – Knut Lundby (toim.), *Contesting Religion: The Media Dynamics of Cultural Conflicts in Scandinavia*, 3–9. Berlin: De Gruyter.
<https://doi.org/10.1515/9783110502060>

Lövheim, Mia, Jonas Lindberg, Pål Ketil Botvar, Henrik Reintoft Christensen, Kati Niemelä & Anders Bäckström

2018 Religion on the Political Agenda. – Inger Furseth (toim.), *Religious Complexity in the Public Sphere: Comparing Nordic Countries*, 137–193. Cham: Palgrave Macmillan.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-55678-9_4

Lövheim, Mia

2014 Mediatization and religion. – Knut Lundby (toim.), *Mediatization of Communication*, 547–570. Berliini ja Boston: De Gruyter Mouton.
<https://doi.org/10.1515/9783110272215.547>

Mantsinen, Teemu T.

2018 The Finnish Pentecostal Movement: An Analysis of Internal Struggle as a Process of Habitual Division. – Jessica Moberg & Jane Skjoldli (toim.): *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden: case studies in historical and contemporary developments*, 109–136. Cham: Palgrave.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-69614-0_5

Mayring, Philipp

2021 Qualitative Content Analysis: A step-by-step guide. London: Sage.

Mickelsson, Rauli

2021 *Suomen puolueet: vapauden ajasta maailmantuskaan*. Tampere: Vastapaino.

Moberg, Marcus & Sofia Sjö

2012 The Evangelical Lutheran Church and the Media in Post-Secular Finland. – Stig Hjarvard ja Mia Lövheim (toim.), *Mediatization and Religion: Nordic Perspectives*, 79–91. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Moberg, Marcus, Måns Broo, Janne Kontala & Peter Nynäs

2015 Contemporary Discursive Formations. – Peter Nynäs, Ruth Illman, Tuomas Martikainen (toim.), *On the Outskirts of 'the Church': Diversities, Fluidities and New Spaces of Religion in Finland*, 55–72. Zürich: Lit Verlag.

Mykkänen, Juri

2011 Uskonto ja äänestäminen. – Sami Borg (toim.): *Muutosvaalit 2011*, 292–309. Helsinki: Oikeusministeriö.

Niemelä, Kati & Henrik Reintoft Christensen

2013 Religion in the Newspapers in the Nordic Countries in 1988–2008. *Nordic Journal of Religion and Society* 26 (1): 5–24.

<https://doi.org/10.18261/ISSN1890-7008-2013-01-02>

Nongbri, Brent

2013 *Before Religion: A History of a Modern Concept*. New Haven ja Lontoo: Yale University Press.

<https://doi.org/10.12987/yale/9780300154160.001.0001>

Nye, Malory & Paul Weller

2012 Controversies as a lens on change. – Linda Woodhead ja Rebecca Catto (toim), *Religion and Change in Modern Britain*, 34–54. Lontoo: Routledge.

Nykänen, Tapio & Aini Linjakumpu

2020 Laestadians in the Public Sphere: Reading the Biggest Christian Revival Movement in Finland. – Tuula Sakaranaho, Timo Aarrevaara & Johanna Konttori (toim), *The Challenges of Religious Literacy: The Case of Finland*, 25–38. Cham: Springer.

https://doi.org/10.1007/978-3-030-47576-5_3

Nynäs, Peter, Eetu Kejonen & Pieter Vullers

2020 The Changing Relation Between Sexual and Gender Minorities and Religion in Finland: Some Observations in the Light of Postsecularity. – Marco Derks ja Mariecke van den Berg (toim), *Public Discourses About Homosexuality and Religion in Europe and Beyond*, 171–196. Cham: Palgrave Macmillan.

https://doi.org/10.1007/978-3-030-56326-4_8

Palmu, Harri, Hanna Salomäki, Kimmo Ketola & Kati Niemelä

2012 *Haastettu kirkko: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Pew Research Center

2021 What Makes Life Meaningful? Views From 17 Advanced Economies.

<https://www.pewresearch.org/global/2021/11/18/what-makes-life-meaningful-views-from-17-advanced-economies/>

Sullivan, Winnifred

2015 Law. – Robert A. Segal ja Kocku von Stuckrad (toim), *Vocabulary for the Study of Religion*. Online Edition. Leiden: Brill.

Taira, Teemu

2015. *Pehmeitä kumouksia. Uskonto, media, nykyaika*. Turku: Eetos.

Taira, Teemu

2019 From Lutheran Dominance to Diversity: Religion in Finnish Newspapers 1946–2018. *Temenos* 55 (2): 225–247.

<https://doi.org/10.33356/temenos.87827>

Taira, Teemu

2021 Uskonto vai "uskonto"? Diskursiivinen uskonnontutkimus ilman uskonnon määritelmää. – Titus Hjelm (toim), *Uskonto, kieli ja yhteiskunta*, 39–63. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Taira, Teemu

2022 *Taking 'Religion' Seriously: Essays on the Discursive Study of Religion*. Leiden: Brill.
<https://doi.org/10.1163/9789004511682>

Taira, Teemu & Jere Kyyrö

2021 Religion in Finnish Newspapers on an Ordinary Day: Criticism and Support. *Journal of Religion, Media and Digital Culture* 10 (2): 203–224.

Walsh, Robyn Faith

2017 "Religion is a private matter". – Brad Stoddard ja Craig Martin (toim), *Stereotyping Religion: Critiquing Clichés*, 69–82. Lontoo: Bloomsbury.

Weintraub, Jeff

1997 The Theory and Politics of the Public/Private Distinction. – Jeff Weintraub ja Krishan Kumar (toim), *Public and Private in Thought and Practice*, 1–42. Chicago: University of Chicago Press.

Äystö, Tuomas

2020 Kristinuskoon viittaaminen eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa 1999–2019. *Teologinen Aikakausikirja* 3/2020.

Äystö, Tuomas, Aki Koivula, Anna Wessman, Jere Kyyrö & Titus Hjelm

2022 Miksi suomalaiset eroavat evankelis-luterilaisesta kirkosta? *Yhteiskuntapolitiikka* 87 (2): 129–140.